

وزارت بهداشت ، درمان و آموزش پزشکی
معاونت حقوقی و امور مجلس

اسناد بین المللی ناظر بر حقوق سلامت

دکتر باقر انصاری

مرکز ملی تحقیقات حقوق سلامت

بهار ۱۴۰۱

عنوان: اسناد بین المللی ناظر بر حقوق سلامت

تدوین: دکتر باقر انصاری

نظارت: دکتر محسن نجفی خواه، علیرضا محفوظی

نشانی: تهران، اتوبان شهید همت، بین شیخ فضل الله نوری و شهید

چمران، مرکز ملی تحقیقات حقوق سلامت (واقع در دانشگاه علوم

پزشکی ایران) تلفن: ۸۶۷۰۲۰۳۸ - ۸۶۷۰۲۰۴۳

ایمیل: nrhl@behdasht.gov.ir

مرکز ملی تحقیقات حقوق سلامت

نام کتاب: اسناد بین المللی ناظر بر حقوق سلامت

چاپ اول: بهار ۱۴۰۱

صفحه: ۴۶۹

شمارگان: ۵۰ نسخه

کلیه حقوق برای مرکز ملی تحقیقات حقوق سلامت محفوظ است

پیشگفتار

حق بر سلامتی در کانون قواعد بین‌المللی ناظر بر حوزه سلامت قرار دارد. این حق، عمدتاً ماهیت اجتماعی دارد و دولت‌ها را به اتخاذ تدابیر تقنینی، اجرایی و قضایی خاصی ملزم می‌کند. از جمله اینکه از آنها می‌خواهد تا دسترسی به خدمات حوزه سلامت بویژه، دسترسی به مؤسسات و مراکز درمانی، پرسنل پزشکی متخصص، روش‌های تشخیص، درمان و داروهای اساسی، غذای کافی و سالم، آب شرب و محیط زیست سالم را در دسترس عموم مردم قرار دهند، با برنامه‌های پیش و واکسیناسیون اجباری از بیمارهای واگیر پیشگیری کنند و میرگ و میر نوزادان و مادران باردار را تا حد ممکن کاهش دهند و در سراسر مراحل و فرایندهای تشخیص و درمان، حقوق افراد از جمله حریم خصوصی و دسترسی آنها به اطلاعات و درمان بر اساس رضایت آگاهانه و آذانه را رعایت کنند.

افزون بر این، حق سلامتی، دولت‌ها را از انجام اموری خاص در حوزه سلامت منع می‌کند که از جمله می‌توان به ممنوعیت استفاده از پزشکان و سایر پرسنل حوزه سلامت برای مقاصد سیاسی، وجود تبعیض و انگ در نظام سلامت، سوءاستفاده از وضعیت سلامت جسمی یا روانی افراد برای قرنطینه یا بستری اجباری آنها و واگذاری کار اجباری به پرسنل حوزه سلامت اشاره کرد.

با توجه به نکات بالا، سازمان جهانی سلامت مجموعه‌ای از اسناد بین‌المللی مرتبط با حقوق سلامت را گردآوری و با عنوان «معاهدات و کنوانسیون‌های بین‌المللی»^۱ در پایگاه اینترنتی خود بارگذاری کرده است تا دسترسی کشورهای مختلف و نیز پژوهشگران حوزه سلامت به این اسناد را فراهم آورد. هدف این اسناد آن است که خدمات حوزه سلامت را با ارزش‌های متعالی سازگار کنند. در واقع، رعایت مفاد و الزامات مذکور در این اسناد، به منزله رعایت استانداردهای عالی انسانی و اخلاقی و حقوقی در حوزه سلامت است و کیفیت عملکرد این حوزه را قویاً ارتقا می‌دهد.

با توجه به اینکه دولت ایران به تعداد قابل توجهی از این معاهدات بین‌المللی ملحق شده و خود را برای رعایت مفاد آنها متعهد کرده است و از سوی دیگر، رعایت استانداردهای مذکور در سایر اسناد علی‌رغم نداشتن التزام قانونی در برابر آنها، می‌تواند سطح و کیفیت خدمات سلامت را در نظام سلامت کشور ارتقا داده و موجب اهتمام بیشتر به رعایت اصول و موازین اخلاقی و حرفه‌ای بین‌المللی را در حوزه سلامت شود مرکز ملی تحقیقات حقوق سلامت در صدد برآمد تا ترجمه فارسی این مجموعه را در دسترس فعالان حوزه سلامت، پژوهشگران و علاقمندان قرار دهد. در واقع، معاهدات بین‌المللی به یک اعتبار به دو دسته کلی تقسیم می‌شوند: معاهدات قراردادی و معاهدات قانون ساز. معاهدات قراردادی دارای ماهیت بده‌بستان داشته، مبتنی بر توافق متقابل بین دولت‌ها بوده و با رعایت

^۱ International treaties and conventions

اصول رفتار متقابل نیز اجرا می شوند اما معاهدات قانون ساز، ماهیت توافقی نداشته، مبتنی بر بده بستان نبوده و رعایت یا عدم رعایت آنها از سوی برخی دولت های طرف معاهده، تأثیری در تعهدات دولت های دیگر ندارد. زیرا، این معاهدات، انعکاس دهنده اصول و ارزش های بنیادی هستند که قابل داد و ستد نیستند. معاهداتی که در این کتاب گنجانده شده است از نوع معاهدات قانون ساز هستند. در فرایند تهیه و تنظیم این کتاب، با توجه به وجود برخی ترجمه های فارسی از اسناد مذکور، برای پرهیز از دوباره کاری در ترجمه اسناد مذکور در پایگاه اینترنتی سازمان جهانی سلامت، نخست، مجموعه های فارسی قابل دسترس مورد بررسی قرار گرفت. مجموعه های منتشر شده از سوی کمیسیون حقوق بشر اسلامی، کرسی حقوق بشر دانشگاه شهید بهشتی، کتابهای مرتبط با موضوعات خاص حقوق بشری نظیر کتاب «مقاله نامه های بین المللی کار»^۲، پایگاههای اینترنتی نهادهایی همچون مرکز اسناد ملل متحد در ایران و ستاد حقوق بشر قوه قضائیه، کتابهایی که به مناسبت موضوع خود در پایان به ترجمه اسناد در قالب ضمیمه پرداخته بودند و اسنادی که از سوی اشخاص معلوم یا ناشناس ترجمه شده بود و در سایت های برخی از سازمان های دولتی یا غیردولتی منتشر شده بودند گردآوری شدند. پس از بررسی های لازم روشن شد که معدودی از ترجمه ها از دقت و اعتبار خوبی برخوردارند و نیازمند اصلاحات جزئی هستند، تعدادی از آنها مستلزم بازنگری اساسی هستند و برخی دیگر به دلیل ایرادهای مبنایی و متعدد، قابل استفاده نیستند. همچنین، مشخص شد که برخی از اسناد، تاکنون به فارسی ترجمه نشده اند و باید ترجمه شوند. بر این اساس، تطبیق و تصحیح کلیه ترجمه های قابل استفاده با اصل اسناد (به زبانهای انگلیسی و گاهی فرانسه) انجام شد و اسناد ترجمه نشده نیز ترجمه گردید.

پس از پایان مرحله تصحیح و ترجمه، تاریخ و مرجع تصویب اسناد با دقت لازم تحقیق و در ذیل هر سند قید شد. سپس، اسنادی که دولت جمهوری اسلامی ایران به آنها ملحق شده در پاورقی مشخص شدند.

نکته اساسی در تنظیم این مجموعه آن است که تلاش شده است تا با دقت لازم، از جمله با مراجعه به تفسیرها و رویه های مراجع جهانی و منطقه ای، دانشنامه ها و لغت نامه های تخصصی و معتبر، مفاهیم و اصطلاحات کلیدی مندرج در اسناد بین المللی به نحو تخصصی و درست ترجمه شوند. علاوه بر دقت در ترجمه و اصلاح مفاهیم و اصطلاحات کلیدی اسناد بین المللی، ایرادهایی که در ترجمه های موجود اعم از ترجمه های رسمی که در قالب قانون الحاق مبنا قرار گرفته

^۲ مقاله نامه های بین المللی کار، ترجمه و گردآوری: دکتر محمد رضا سپهری و همکاران، انتشارات مؤسسه کار و تأمین اجتماعی، ۱۳۹۲

اند و ترجمه‌های غیررسمی وجود داشته است تا حد ممکن اصلاح شده است. اسنادی که بر مبنای پایگاه اینترنتی سازمان جهانی سلامت در این مجموعه گنجانده شده اند با توجه به تنوع موضوعات و گستردگی حوزه سلامت، متنوع هستند و چه بسا ممکن است فهم ارتباط برخی از این اسناد با حوزه سلامت دشوار باشد. از این رو، توضیح این مطلب لازم است که موضوع و محتوای تعدادی از اسناد به حقوق بین‌الملل بشر مربوط می‌شود (همانند اعلامیه جهانی حقوق بشر ۱۹۴۸، میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی ۱۹۶۶ و میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ۱۹۶۶). تعدادی به حقوق بین‌الملل بشردوستانه (کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو و پروتکل‌های الحاقی که حقوق و الزامات مرتبط با حوزه سلامت در زمان مخاصمات مسلحانه را مشخص می‌کنند) مربوط هستند، تعدادی در زمره معاهدات حقوق بین‌الملل کار هستند (همانند مقاله‌نامه‌های ممنوعیت کار اجباری ۱۹۳۰ و یا حمایت از مادری (زایمان) ۲۰۰۰) و تعدادی نیز به موضوعات پراکنده مربوط می‌شوند.

برخی از این اسناد، به طور کامل و خاص به حوزه سلامت مربوط می‌شوند و برخی دیگر، حاوی احکامی در حوزه‌های مختلف از جمله در حوزه سلامت هستند. در خصوص این اسناد، در کشور ما رویه موجود در انتشار مجموعه‌های مشابه آن است که صرفاً احکام مرتبط با عنوان «از قانون / کنوانسیون.....» آورده می‌شود. با وجود این، چون در پایگاه سازمان جهانی سلامت، از چنین روشی استفاده نشده است و متن همه معاهدات به طور کامل آورده شده است در این مجموعه نیز جز در مورد کنوانسیون‌های ژنو که گاهی حاوی حجم زیادی از احکام غیرمرتبط با حوزه سلامت هستند و آوردن آنها کاملاً زاید به نظر می‌رسید، از رویه این سازمان پیروی شده است. همچنین در تنظیم فهرست اسناد نیز نظم تاریخی استفاده شده و اسناد بر اساس تاریخ تصویب شان تنظیم شده اند.

مرکز ملی تحقیقات حقوق سلامت قبلاً مجموعه موافقتنامه‌های بین‌المللی دولت ایران در حوزه سلامت را منتشر کرده است که حاوی معاهدات قراردادی هستند و این کتاب، دومین اثر در زمینه معاهدات و اسناد بین‌المللی است که معاهدات قانون ساز در حوزه سلامت را در دسترس علاقمندان قرار می‌دهد. این کتاب صرفاً بر گردآوری و دسته‌بندی اسناد بین‌المللی تمرکز داشته است و در گام بعدی لازم است مطالعه و بررسی تحلیلی اسناد مذکور نیز دنبال شود. از این رو، از پیشنهاد‌های همه پژوهشگران و صاحب‌نظران در این زمینه استقبال می‌شود.

محسن نجفی خواه

سرپرست مرکز ملی تحقیقات حقوق سلامت

فهرست

- پیشگفتار ۵
۱. مقاله‌نامه شماره ۲۹ راجع به کار اجباری، مصوب کنفرانس عمومی سازمان بین‌المللی کار مورخ ۲۸ ژوئن ۱۹۳۰ ۱۱
۲. کنوانسیون بین‌المللی پیشگیری و مجازات جرم نسل‌کشی (ژنوسید)، قطعنامه شماره (III) ۲۶۰ مجمع عمومی مورخ ۹ دسامبر ۱۹۴۸ ۲۳
۳. اعلامیه جهانی حقوق بشر، قطعنامه شماره (III) ۲۱۷ مجمع عمومی مورخ ۱۰ دسامبر ۱۹۴۸ ۲۷
۴. کنوانسیون جلوگیری از قاچاق انسان و بهره‌کشی از روسپیگری دیگران، قطعنامه شماره ۳۱۷ (۴) مجمع عمومی مورخ ۲ دسامبر ۱۹۴۹ ۳۳
۵. کنوانسیون ژنو راجع به رفتار با اسیران جنگی، مصوب کنفرانس دیپلماتیک برای تصویب کنوانسیونهای حمایت از قربانیان جنگ ۱۲ اوت ۱۹۴۹ ۴۰
۶. کنوانسیون ژنو راجع به حمایت از افراد غیرنظامی در زمان جنگ، مصوب کنفرانس دیپلماتیک برای تصویب کنوانسیونهای حمایت از قربانیان جنگ ۱۲ اوت ۱۹۴۹ ۷۸
۷. کنوانسیون ژنو راجع به بهبود سرنوشت مجروحان و بیماران در نیروهای مسلح هنگام اردوکشی ۹۷
۸. کنوانسیون ژنو راجع به بهبود سرنوشت مجروحان و بیماران و غریقان نیروهای مسلح در دریا مصوب کنفرانس دیپلماتیک برای تصویب کنوانسیونهای حمایت از قربانیان جنگ ۱۲ اوت ۱۹۴۹ ۱۲۱
۹. پروتکل الحاقی به کنوانسیون ژنو مورخ ۱۲ اوت ۱۹۴۹ در خصوص حمایت از قربانیان مخاصمات مسلحانه بین‌المللی (پروتکل اول) مصوب کنفرانس دیپلماتیک راجع به تأیید و توسعه حقوق بین‌الملل بشردوستانه قابل اعمال در مخاصمات مسلحانه مورخ ۸ ژوئن ۱۹۷۷ ۱۴۰
۱۰. پروتکل الحاقی به کنوانسیونهای ژنو مصوب ۱۲ اوت ۱۹۴۹ در خصوص حمایت از قربانیان مخاصمات مسلحانه غیر بین‌المللی (پروتکل دوم) مصوب کنفرانس دیپلماتیک راجع به تأیید و توسعه حقوق بین‌الملل بشردوستانه قابل اعمال در مخاصمات مسلحانه مورخ ۸ ژوئن ۱۹۷۷ ۱۷۵

۱۱. کنوانسیون راجع به وضعیت پناهندگان، قطعنامه شماره (V) ۴۲۹ مجمع ۱۸۵
عمومی مورخ ۱۴ دسامبر ۱۹۵۰
۱۲. مقاله‌نامه شماره ۱۰۵ در خصوص لغو کار اجباری، مصوب کنفرانس عمومی ۲۰۳
سازمان بین‌المللی کار مورخ ۵ ژوئن ۱۹۵۷
۱۳. کنوانسیون بین‌المللی رفع هر گونه تبعیض نژادی، قطعنامه شماره ((XX)) ۲۰۶
A۲۱۰۶ مجمع عمومی مورخ ۲۱ دسامبر ۱۹۶۵
۱۴. میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی، قطعنامه شماره (A۲۲۰۰) XXI) ۲۱۹
مجمع عمومی مورخ ۱۶ دسامبر ۱۹۶۶
۱۵. میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، قطعنامه شماره ۲۳۸
(A۲۲۰۰) XXI) مجمع عمومی مورخ ۱۶ دسامبر ۱۹۶۶
۱۶. اعلامیه حقوق اشخاص عقب مانده ذهنی، قطعنامه شماره (XXVI) ۲۸۵۶ ۲۴۸
مجمع عمومی مورخ ۲۰ دسامبر ۱۹۷۱
۱۷. اصول حمایت از اشخاص دارای بیماری روانی و بهبود مراقبت های سلامت ۲۴۹
روان، قطعنامه ۴۶/۱۱۹ مجمع عمومی مورخ ۱۷ دسامبر ۱۹۹۱
۱۸. اعلامیه جهانی ریشه کنی گرسنگی و سوء تغذیه مصوب ۱۶ نوامبر ۱۹۷۴ ۲۶۴
کنفرانس جهانی غذا و قطعنامه شماره (XXIV) ۳۳۴۸ مجمع عمومی مورخ ۱۷
دسامبر ۱۹۷۴
۱۹. اعلامیه نژاد و تبعیض نژادی، قطعنامه شماره ۳/۱/۱/۲ کنفرانس عمومی ۲۶۹
یونسکو مورخ ۲۸ نوامبر ۱۹۷۸
۲۰. کنوانسیون رفع کلیه اشکال تبعیض علیه زنان، قطعنامه شماره ۳۴/۸۰ ۲۷۵
مجمع عمومی مورخ ۱۸ دسامبر ۱۹۷۹
۲۱. اصول اخلاق پزشکی مربوط به نقش کارکنان حوزه سلامت، بخصوص ۲۸۸
پزشکان در حمایت از زندانیان و افراد بازداشتی در برابر شکنجه و سایر رفتارها
و مجازات های بیرحمانه، غیر انسانی و ترحیمی
۲۲. کنوانسیون حقوق کودک، قطعنامه شماره ۴۴/۲۵ مجمع عمومی مورخ ۲۰ ۲۹۱
نوامبر ۱۹۸۹
۲۳. مقاله نامه شماره ۱۶۹ راجع به مردمان بومی و قبیله ای، مصوب کنفرانس ۳۱۱
عمومی سازمان بین‌المللی کار مورخ ۷ ژوئن ۱۹۸۹

۲۴. کنوانسیون منع شکنجه و دیگر رفتارها یا مجازاتهای بی رحمانه، غیرانسانی یا تزدیلی، قطعنامه شماره ۳۹/۴۶ مجمع عمومی مورخ ۱۰ دسامبر ۱۹۸۴
۲۵. اصول مبنایی رفتار با زندانیان، هشتمین کنگره سازمان ملل برای پیشگیری از جرایم و رفتار با مجرمین
۲۶. کنوانسیون بین المللی حمایت از حقوق کلیه کارگران مهاجر و اعضای خانواده های آنها، قطعنامه شماره ۴۵/۱۵۸ مجمع عمومی مورخ ۱۸ دسامبر ۱۹۹۰
۲۷. اصول ملل متحد برای سالمندان، قطعنامه ۴۶/۹۱ مجمع عمومی مورخ ۱۶ دسامبر ۱۹۹۱
۲۸. اصول حمایت از اشخاص دارای بیماری روانی و بهبود مراقبت های سلامت روان
۲۹. قواعد معیار راجع به برابرسازی فرصت ها برای اشخاص توانخواه (معلولان)، مصوب قطعنامه ۴۸/۹۶ مجمع عمومی مورخ ۲۰ دسامبر ۱۹۹۳
۳۰. اعلامیه جهانی درباره ژنوم انسانی و حقوق بشر، قطعنامه شماره ۲۹ کنفرانس عمومی یونسکو مورخ ۱۱ نوامبر ۱۹۹۷ و قطعنامه شماره ۵۳/۱۵۲ مجمع عمومی مورخ ۹ دسامبر ۱۹۹۸
۳۱. توصیه نامه راجع به بدترین اشکال کار کودک، مصوب کنفرانس عمومی سازمان بین المللی کار مورخ ۱ ژوئن ۱۹۹۹
۳۲. کنوانسیون حمایت از مادری، مصوب کنفرانس عمومی سازمان بین المللی کار مورخ ۳۰ می ۲۰۰۰ (کنوانسیون شماره ۱۸۳)
۳۳. اصول راجع به تحقیق و مستندسازی موثر شکنجه و سایر مجازاتها یا رفتارهای، بی رحمانه، غیرانسانی یا تزدیلی، قطعنامه شماره ۵۵/۸۹ مجمع عمومی مورخ ۴ دسامبر ۲۰۰۰
۳۴. کنوانسیون حمایت و ارتقای حقوق و کرامت اشخاص توانخواه (معلولان) قطعنامه شماره ۶۱/۱۰۶ مجمع عمومی مورخ ۱۳ دسامبر ۲۰۰۶